

PSZICHOSZKÓP

Gyermekekpszichiátriai útikalauz, orvosoknak

Túri Anna

A gyermekkori autizmus felismerése

A korábbi feltételezésekkel ellentétben, az autizmussal élők nagyjából 50-60%-a ép intellektuális képességekkel rendelkezik. [1] Mindezek mellett egy 2015-ben publikált amerikai felmérés szerint az ASD-ben érintett 21-25 év közötti fiatal felnőttek 87%-a szüleiével vagy más gondviselővel él együtt, tartósan a segítségükre szorulva. Más speciális nehézségekkel (tanulási problémákkal, érzelemszabályozás zavarai, beszéd-nyelvi készségek zavarai, intellektuális visszamaradottsággal) küzdő kortársaikkal mellett az autizmussal élők közül került ki a legkevesebb olyan fiatal, aki valaha élt már egyedül. [2] Ennek ellenére a korai felismerés és speciális terápiák alkalmazása mellett igen jó eredmények érhetők el az életvezetésben, bár a célt jelentő maximális önállóság mértéke egyénenként nagyban eltér. Ugyan a diagnosztizáltak száma évről évre nő (feltehetőleg a területre irányuló figyelem és a kritériumrendszer bővülése miatt), a lehető legkorábbi, 18 hónapos kort jelentő diagnosztikus küszöbnél a gyakorlatban jóval később jutnak az érintettek diagnózishoz, és ezzel együtt megfelelő ellátáshoz.

Amit tudni érdemes...

Az autizmus spektrum zavar elnevezés a tünetek egyénileg nagymértékű változatossága miatt indokolt. Csupán a végleteket említve: a diagnózissal rendelkezők között találkozhatunk intellektuálisan visszamaradott, nem beszélő autistákkal, és olyanokkal is, akiknek a mindennapi szociális helyzetek ugyan nagyobb kihívást jelentenek az átlagosnál, de egyebekben életük szervezésére önállóan is alkalmasak. A fenomenológiai változatosság ellenére a nehézségek az élet bizonyos területein minden esetben megjelennek: a reciprok szociális viselkedésben/kommunikációban és a rugalmas viselkedésszervezésben (ún. "autisztikus diád"). [1] Ezért a diagnózis alapjául a szociális interakciók minőségi eltérésén kívül a szűk körű, repetitív viselkedés- és érdeklődésbeli minták azonosítása szolgál. További kritérium a 3 éves kor alatti megjelenés. [3] Emellett jellemző lehet bizonyos szenzoros ingerekre mutatott túlérzékenység is, ami jelentkezhethet egyes érzetek elkerülésének képében vagy bizonyos érzetek fokozott keresésében is. Az agy alternatív fejlődésének hátterében a genetikailag meghatározott tényezők (heritabilitási indexe 90% feletti) mellett környezeti faktorok szerepe is fontos lehet. Mindezek mellett jellemző még a nemi eloszlásban mutatkozó aszimmetria (3-4-szer több fiút érint), és hogy a tünetek általában 4-5 éves kor között a legkifejezettebbek.

Ami a korai felismeréshez elengedhetetlen...

A témában 2020-ban megjelent magyar egészségügyi szakmai irányelv nagy hangsúlyt fektet az alapellátásban dolgozók korszerű informálására, ezzel is elősegítve a leghatékonyabb szűrési lehetőségek alkalmazását. "A vonatkozó kutatások szerint az alábbi viselkedések, illetve ezek hiánya mindenképpen gyanújelként értékelendő: (1) a tekintet megfelelő használatának hiánya; (2) a szemkontaktussal kísért, meleg, örömteli arckifejezések hiánya; (3) az érdeklődés vagy öröm megosztásának hiánya; (4) a névre adott válasz hiánya; (5) a szemkontaktus, az arckifejezés, gesztusok és hangadás koordinációjának hiánya; (6) a megmutatás hiánya; (7) a szokatlan prozódia; (8) a test, a ka-

rok, a kezek vagy az ujjak repetitív mozgásai vagy tartása; (9) tárgyakkal végzett repetitív mozdulatok.” [4] Emellett azonnali célzott kivizsgálást tesz szükségessé minden olyan három év alatti gyermek esetében, akinél nyelvi és/vagy társas érintkezés területén készségvesztést tapasztalunk. Továbbá magas rizikóbesorolással illeti a következő gyerekeket: (1) akiknek a szülei vizsgálatot kezdeményeznek a fejlődésbeli késés vagy viselkedési problémák miatt, (2) akiknek ASD-vel diagnosztizált testvérük van, (3) bizonyos genetikai szindrómákkal együttélőket (tuberous sclerosis, fragilis X, Angelman-szindróma, Rett-szindróma, Turner-szindróma). [4]

Így segíthetünk...

Az autizmus spektrum zavar diagnózisát minden esetben gyermekpszichiáter szakorvos állítja fel anamnesztikus adatok és az aktuális viselkedés különböző társas helyzetekben történő megfigyelése alapján a szülőkkel szorosan együttműködve. Mivel a gyógyszeres terápiának jelenleg is csak bizonyos tünetek időszakos enyhítésében lehet szerepe, rendkívül fontos a gyermekpszichiátriai intervenció, melynek keretein belül az adaptív viselkedést elősegítő terápiás beavatkozások mielőbb megkezdődhetnek. A szakellátásba való irányításban nem hangsúlyozhatjuk eléggé az alapellátásban és más gyermekgyógyászati területeken dolgozó kollégák szerepét, akik az autizmus indikátor tüneteinek ismerete mellett a gyermek fejlődésének is hiteles ismerői lehetnek. A tünetek feltérképezésében segítségükre válhatnak az ambulánsan is könnyen használható standardizált szűrőtesztek, amelyek ugyan nem diagnosztikus értékűek, de elvégzésük megfelelő keretrendszer biztosít a minél alaposabb megfigyeléshez. [4]

[1] Balázs, J. (2015): Autizmus spektrum zavarok. In: Gyermek- és ifjúkor pszichés zavarainak tankönyve. Szerk: Balázs, J., Miklósi, M. Semmelweis Kiadó és Multimédia Stúdió, Budapest pp. 69-76. ISBN: 9789633313442

[2] Roux, Anne M., Shattuck, Paul T., Rast, Jessica E., Rava, Julianna A., and Anderson, Kristy, A. National Autism Indicators Report: Transition into Young Adulthood. Philadelphia, PA: Life Course Outcomes Research Program, A.J. Drexel Autism Institute, Drexel University, 2015.

[3] American Psychiatric Association, (2013) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5)

[4] 2020. EüK. 12. szám EMMI irányelv 3 Az Emberi Erőforrások Minisztériuma egészségügyi szakmai irányelve az autizmusról/autizmus spektrum zavarokról

További hasznos linkek:

Autisták Országos Szövetségnek honlapja: <https://aosz.hu>

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma egészségügyi szakmai irányelve az autizmusról/autizmus spektrum zavarokról:

https://www.hbcs.hu/uploads/jogszabaly/3171/fajlok/2020_EuK_12_szam_EMMI_iranyelv_3.pdf

A nemzetközi szakirodalom gyűjtemény és tudományos fórum angol nyelven:

<https://www.autismeurope.org/>

Vadaskert Alapítvány
Vadaskert Gyermekpszichiátriai Kórház és Szakambulancia
www.vadaskert.hu
www.vadaskertem.hu

Kérjük, adója 1%-ával támogassa a Vadaskert Alapítvány működését!
Adószámunk: 19007191-1-41